

Верхов. Ради України. 1992. №6.

8. Заборовський В. В., Стойка А. В. Забезпечення доступності правосуддя через призму новацій у порядку регулювання інституту судових витрат у цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2018. Вип. 52. Ч. 1. Т. 1. С. 112–118.

9. Bezrukovy v. Russia, 10 May 2012, no. 34616/02, § 37-41. [Електронний ресурс], URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110806> (дата звернення: 26.02.2023 р.).

10. Bezrukovy v. Russia, 10 May 2012, no. 34616/02, § 37-41[Електронний ресурс], URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110806> (дата звернення: 26.02.2023 р.).

11. Compcar, S.R.O. v. Slovakia, 9 June 2015, no. 25132/13, § 64. [Електронний ресурс], URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155104> (дата звернення: 26.02.2023 р.).

12. PSMA, Spol. S.R.O. v. Slovakia, 9 June 2015, no. 42533/11, § 70[Електронний ресурс], URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155102> (дата звернення: 26.02.2023 р.).

13. Draf-Ova A.S. v. Slovakia, 9 June 2015, no. 72493/10, § 78. [Електронний ресурс], URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155101> (дата звернення: 26.02.2023 р.).

14. Сакара Н.Ю., Правовий пуризм та спроба його «легалізації» в проекті цивільного процесуального кодексу. Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 лип. 2017 р.). Київ, 2017. С. 159–164.

15. Андронов І. В. Подолання правового пуризму в цивільному судочинстві. Правове життя сучасної України : у 2 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : ВД «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 588–590.

16. Заборовський В.В., Стойка А.В., Правовий пуризм та формалізм у праві в світлі реформування процесуального законодавства України // Актуальні проблеми судового права: матеріали міжнар. конф., присвяч. 70-річчю з дня народж. проф. І.Є. Марочкина (м. Харків, 31 травня 2019 р.). Харків : Право, 2019. С. 68-72.

Косенко Є.Є.,

здобувачка вищої освіти гр. М-ЮД-222

Ярошевська Т. В.,

професор кафедри цивільно-правових

дисциплін, д.ю.н., доцент

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДИ СУБСИДАРНІХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА СУБСИДАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Цивільно-правова відповідальність – це така правова конструкція, на якій ґрунтується система правопорядку, що забезпечує ефективне виконання особою своїх зобов'язань. Механізм відповідальності за порушення умов договору використовується сторонами для забезпечення стабільності цивільних правовідносин, а також поновлення права кредитора на зобов'язання, порушене боржником, і відновлення його матеріального становища, на яке вплинуло порушення права кредитора.

У теоретичному аспекті правовідносини у сфері цивільно-правової відповідальності досліджувались недостатньо. Так, на сучасному етапі в Україні на рівні монографічних та періодичних статей цивілістів та інших науковців досліджувалися лише окремі аспекти правового регулювання цієї сфери. Особливо варто відзначити роботи сучасних українських дослідників: В. Микитина, К. Некіт, А. Руденко, М. Сібільова, Д. Трут, Є. Харитонова та інших вчених. Роботи зазначених авторів заклали підґрунтя для вивчення широкого кола напрямків у сфері цивільно-правової відповідальності. Проте кількість наукових праць, що безпосередньо стосуються питання пошуку механізмів для вдосконалення законодавства України у сфері субсидіарної відповідальності, є незначною. Тож, можна зробити висновок, що завдання розробити теоретичні аспекти та практичні дієві механізми з врегулювання відносин сторін у сфері субсидіарної відповідальності в Україні є актуальним.

Так, В. Микитин зазначає, що цивільно-правову відповідальність можна визначити як встановлене законом або договором, і гарантоване примусовою силою держави, правовідношення, яке виникає внаслідок вчинення правопорушення і виражається в обов'язку учасників цивільних правовідносин понести додаткові позбавлення майнового характеру за вчинене правопорушення, з метою відновлення або максимально повного відшкодування порушених прав потерпілої особи [1].

У цивільному законодавстві достатнім є закріплення правових наслідків порушення зобов'язання, які мають універсальний характер, включаючи заходи цивільно-правової відповідальності, та відшкодування збитків і моральної шкоди, а також сплата неустойки. Критерієм вимірювання розміру цивільно-правової відповідальності є не вина порушника, а розмір завданої шкоди [2]. Підсумовуючи, слід погодитися, що підставою цивільно-правової відповідальності, як правило, є порушення суб'єктивного цивільного права.

Щодо підстав виникнення цивільно-правових зобов'язань з субсидіарною множинністю, то відповідно до ч. 1 ст. 619 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [3] договором або законом може бути передбачена, поряд із відповідальністю боржника, додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи. Із цієї норми можемо зробити висновок, що субсидіарні зобов'язання можуть виникати лише у випадках, передбачених договором або законом. У питанні підстав виникнення субсидіарного зобов'язання ЦК України вимагає прямої вказівки в законі або договорі на наявність у тих чи інших випадках субсидіарного зобов'язання, у протилежному випадку всі сумніви повинні трактуватись як відсутність субсидіарного зобов'язання. Субсидіарне зобов'язання чи субсидіарна відповідальність будуть мати місце тільки тоді, коли у договорі або законі буде прямо вказано, що особи відповідають (зобов'язались) субсидіарно або додатково. Таким чином, українське цивільне законодавство не містить

загальних норм, що регулюють це зобов'язання.

Одні автори вказують, що субсидіарні (додаткові) зобов'язання є самостійним різновидом зобов'язань з множинністю осіб. Інші автори розглядають субсидіарні зобов'язання через призму поділу зобов'язань на головні та додаткові, а серед зобов'язань з множинністю осіб виділяють лише солідарні та часткові, при цьому особливості виконання зобов'язань з множинністю осіб зовсім не розглядаються. Тож можна зробити висновок, що питання, пов'язані з природою, сутністю, підставами виникнення та особливостями виконання субсидіарних зобов'язань є недостатньо дослідженими [4, с. 186].

Головною особливістю субсидіарних зобов'язань є те, що кредитор не має права пред'явити вимогу про виконання зобов'язання відразу до субсидіарного боржника, минаючи основного. Адже, відповідно до ст. 619 ч. 2 ЦК України, до пред'явлення вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника. У протилежному випадку такі зобов'язання не будуть вважатись субсидіарними. Виходячи з положень ст. 619 ЦК України, слід наголосити, що ні про яке одночасне звернення до основного і додаткового боржника не може бути й мови. Якщо в солідарному зобов'язанні така можливість прямо передбачена законом, то основоположною ознакою субсидіарного зобов'язання чи відповідальності є саме черговість звернення кредитора до боржників.

Д. Трут під субсидіарним зобов'язанням розуміє таке «правовідношення, де на стороні боржника є дві особи – основний боржник і додатковий (субсидіарний) і при якому кредитор буде мати право звернутися з вимогою до субсидіарного боржника у випадку відмови від виконання зобов'язання з боку основного боржника або неотримання від останнього відповіді на вимогу у розумний строк [4, с. 193].

Погоджуємося з думкою Є. Харитонова [5, с. 92], який зазначає, що залежно від того, в якому розмірі кредитор має право вимагати, а боржник повинен виконати зобов'язання, і виокремлюють субсидіарні зобов'язання з множинністю осіб, які мають місце у пасивній або змішаній множинності, тобто множинності на стороні боржника.

Субсидіарна відповідальність характеризується також тим, що вона покладає додаткову відповідальність, яка, своєю чергою, передбачає наявність основної відповідальності особи. Ця основна відповідальність покладається на осіб, які не мають прямого основного зобов'язання (відповідальності) перед кредитором. Така відповідальність не може виходити за межі основної відповідальності. Допоміжна відповідальна особа, яка задовольнила вимогу кредитора, має право пред'явити регресну вимогу до основної відповідальної особи у випадках, встановлених законом. Також даний вид відповідальності може бути обмежений законом (або договором) у часі або зв'язаний наявністю певних умов [5, с. 347].

Отже, підсумовуючи викладене, варто зазначити наступне: що при вирішенні питання про правову природу таких зобов'язань як субсидіарних, важливо правильним розуміти не про зобов'язання з декількома сторонами, а саме про самостійне зобов'язання (яке додається до основного), що спрямоване на гарантування прав кредитора в основному зобов'язанні, за якими, у ситуації, коли основний боржник не може задовольнити вимоги кредитора за його волевиявленням можуть виникати зобов'язання субсидіарного боржника з відмінним щодо основного предметом зобов'язання.

1. Микитин В.І. Теоретичні аспекти цивільно-правової відповідальності та підстави її виникнення. URL : <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/79.pdf> (дата звернення: 27.03.2023).

2. Сібільов М. Підстава та умови цивільно-правової відповідальності за порушення договірних зобов'язань за чинним Цивільним кодексом України. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4998/1/Sibilov_80.pdf (дата звернення: 27.03.2022).

3. Цивільний кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#Text> (дата звернення: 27.03.2022)

4. Трут Д.В. Субсидіарні зобов'язання як різновид цивільно-правових зобов'язань з множинністю осіб. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4 (44). С. 186–192.

5. Цивільне законодавство України : навчальний посібник / за заг. ред. Є.О. Харитоновна, К.Г. Некіт. Одеса, 2013. 388 с.

6. Руденко А.В. Субсидіарна відповідальність за договором поруки. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7823/1/Rudenko_346-348.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

Косяченко К.Е.,

доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ, к.ю.н.

ФІНАНСОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Поняття «фінанси» походить від фр. *finance* – сукупність усіх грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні підприємства, держави, а також система їх утворення, розподілу та перерозподілу. Перш за все, фінанси пов'язані з реалізацією соціально-економічних відносин у процесі накопичення, перерозподілу та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів. Фінанси – це не тільки кошти, але й насамперед відносини між людьми щодо створення, перерозподілу та